

Theater als stimulans voor maatschappelijke participatie

Het 'theater-effect'

Annely Noeverman, een pas afgestudeerde theaterdocent uit Zwolle, bezocht twee jaar geleden voor het eerst een repetitie van een theatergezelschap met verstandelijk beperkte acteurs en was geraakt door het pure, ontroerende en eerlijke spel. Ze besloot voor haar afstuderen onderzoek te doen naar de vraag of theater de maatschappelijke participatie van mensen met een verstandelijke beperking kan stimuleren. In dit artikel doet zij verslag van haar ervaringen en bevindingen.

Kan theater de maatschappelijke participatie van mensen met een verstandelijke beperking stimuleren?

Om een antwoord te krijgen op mijn onderzoeksvraag heb ik allereerst onderzocht wat verschillende begrippen betekenen, mij verdiept in de geschiedenis door *Zin der Zotheid* van Inge Mans te lezen en in kaart gebracht welk theateraangebod er in Nederland is voor mensen met een verstandelijke beperking. Daarnaast heb ik een aantal interviews met theatermakers gehouden en verschillende theatergroepen bezocht, zoals Theater Kamak, Theater Klare Taal en het RCTH. Wat mij opviel bij alle theatergroepen was dat artistieke kwaliteit van de voorstelling voorop lijkt te staan. Juist die insteek, waarbij een professionele werkhouding van spelers wordt verwacht, leidt tot meer fysiek bewustzijn, taalbegrip en taalvaardigheid en vermogen tot samenwerken. Daarnaast zoeken veel theatergroepen verbinding met de samenleving, onder andere door samenwerkingsprojecten of het aansnijden van actuele thema's. Door theater hopen de gezelschappen begrip voor de doelgroep te creëren bij het publiek en daarmee de acceptatie van de doelgroep te bevorderen.

Het onderzoek

Naar aanleiding van diverse gesprekken heb ik in samenwerking met Onderzoeksbureau HHM een online enquête opgezet. De vragen die ik stelde waren allemaal van toepassing op maatschappelijke participatie. 52 respondenten, bestaande uit ouders, familieleden of zorgbegeleiders van acteurs met een verstandelijke beperking van 11 verschillende theatergroepen hebben gereageerd. Respondenten konden aangeven of verschillende waarden sinds het deelnemen aan theater zijn afgenomen, gelijk gebleven of toegenomen.

De lichamelijke gezondheid van mensen met een verstandelijke beperking die aan theater zijn gaan doen, scoort op een schaal van 1-5 gemiddeld een 3,740. De waarden die het meest zijn toegenomen zijn volgens de respondenten: fysiek bewustzijn (4,00), kijken en luisteren (3,97), woordenschat (3,95) en duidelijk praten (3,85).

De geestelijke gezondheid scoort een gemiddelde van 3,964. Er zijn binnen dit levensdomein meerdere waarden die een 4 of hoger beoordeeld worden. Volgens respondenten zijn de waarden: zich gewaardeerd voelen (4,28), motivatie en ambitie (4,26), zelfvertrouwen (4,21), plezier in het leven (4,21), doorzettingsvermogen (4,15) en het kunnen uiten van emoties (4,06) dus (het meest) toegenomen. Respondenten geven aan dat de geestelijke gezondheid van acteurs met een verstandelijke beperking is toegenomen sinds ze deelnemen aan theater.

Het derde domein dat onderzocht is, is de thuissituatie. De thuissituatie scoort een gemiddelde van 3,500, dus precies tussen gelijk gebleven en toegenomen in. Respondenten geven aan dat theater een positief effect kan hebben op waarden die binnen de thuissituatie passen, maar in andere gevallen lijkt theater geen effect te hebben op de thuissituatie. Bijvoorbeeld het op orde houden van het huishouden en boodschappen doen zijn nauwelijks toegenomen sinds de theateractiviteiten begonnen.

Er is ook onderzocht of theater effect heeft gehad op de daginvulling van acteurs met een verstandelijke beperking. De waarden scoren een gemiddel-

de van 3,752. De waarden samenwerken en kunnen leren/groeien scoren binnen dit levensdomein hoger dan een 4 en zijn dus het meest toegenomen sinds de deelname aan theateractiviteiten.

Ook is het effect van theater op het sociale leven onderzocht. De respondenten geven aan dat binnen het sociaal leven het gevoel ergens bij te horen het meest is toegenomen. Deze waarde scoort namelijk een 4,23. Andere hoog scorende waarden zijn: verantwoordelijkheid voelen (4,15) en andere mensen ontmoeten (4,10). De gemiddelde score van de gezamenlijke waarden is 3,901. Het sociale leven van de acteurs met een verstandelijke beperking is dus sinds hun deelname aan theater toegenomen.

Op de vraag of theater een positief effect kan hebben op de maatschappelijke participatie van mensen met een verstandelijke beperking, geeft veruit het grootste deel van de respondenten aan dat zij geloven dat theater inderdaad een positief effect kan hebben op de maatschappelijke participatie. De verschillende voorbeelden die respondenten gaven bij de open vragen, onderschrijven dat de participatie is toegenomen. Zo schrijft een van de ouders het volgende:

“Een acteur leert zich beter staande te houden in deze hectische wereld. Door zich aan te sluiten bij een theatergroep staat hij steviger in zijn schoenen. Hij komt op bijzondere plaatsen waar hij anderen ontmoet en heeft dan ook werkelijk iets te vertellen over zijn ervaringen. De integratie is dan tweeledig.”

Conclusie

In het boek *Zin der Zotheid* staat dat in 1995 ouders van verstandelijk beperkten op een mensenrechtenconferentie in Warschau het volgende concludeerden:

“Mensen met een verstandelijke beperking beschikken over het vermogen om het maatschappelijk leven positief te beïnvloeden door hun openheid, emotionaliteit en spontaniteit; ze kunnen daarmee belangrijke accenten plaatsen in een concurrerende en materialistische maatschappij”

Zeker binnen theater worden deze vermogens zichtbaar. Ik merkte tijdens het schrijven van mijn scriptie dat in het werkveld een ontwikkeling gaande is die past bij de opdracht van de overheid om participatie te stimuleren. Ik denk dat theater een nog groter effect op de maatschappelijke participatie kan hebben, als meer ingezet wordt op de samenwerking met mensen met en zonder verstandelijke beperking.

De potentie van theater

De overheid wil maatschappelijke participatie stimuleren. En dat is juist wat theater kan. Theater is een unieke manier om publiek kennis te laten maken met de kwaliteiten van mensen met een beperking. Want wat op de vloer gebeurt, is echt *live*. Niets kan worden weggepoetst in het theaterlicht. Dat is wat het middel theater zo'n bijzondere vorm maakt. Directe confrontatie. Je eigen – 'beperkte?' - lichaam als instrument.

Annely Noeverman

Scènefoto uit de voorstelling *Con Amore* van het rotterdams-centrumvoor-theater (rcth) en Theater Maatwerk (Pameijer)